

Grawitacja - prawo powszechnego ciążenia

Siła wzajemnego przyciągnięcia grawitacyjnego między dwoma ciałami jest wprost proporcjonalna do iloczynu mas tych ciał a odwrotnie proporcjonalna do kwadratu odległości między tymi ciałami.

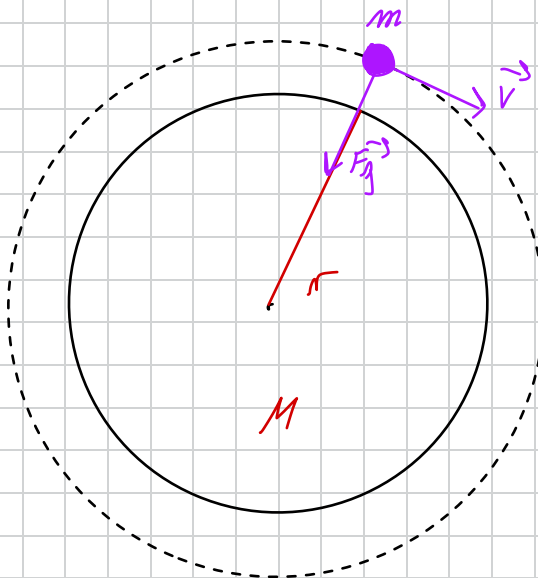
$$F = G \frac{m_1 m_2}{r^2}$$

Pierwsza prędkość kosmiczna

Pierwsza prędkość kosmiczna to najmniejsza prędkość, jaką należy nadać obiektowi, by mógł lotem bezsilnikowym dotrzeć Ziemię.

Promień orbity jest równy promieniowi planety.

Rakieta może startować z prędkością niższą i przyjmie prędkość startową do orbity.

Na satelite deluje sila gravitacije

$$F_g = G \frac{Mm}{R^2}$$

$$F_{ob} = \frac{mv^2}{R}$$

$$F_g = F_{ob}$$

$$G \frac{Mm}{R^2} = m v^2$$

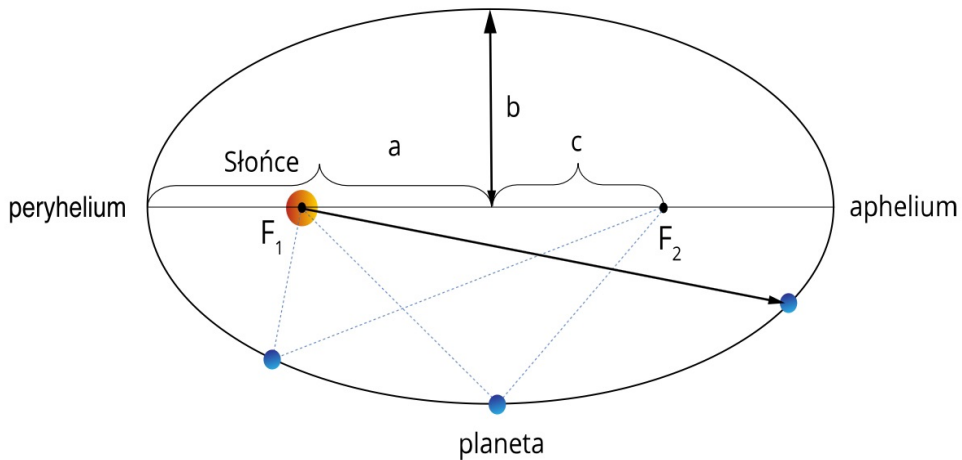
$$\frac{GM}{R} = v^2$$

$$v = \sqrt{\frac{GM}{R}}$$

I Prawo Keplera

Ruch wszystkich planet wokół Słońca odbywa się po orbitach eliptycznych, a Słońce znajduje się w jednym z ognisk elipsy.

Elipsa to zbiór punktów, których suma odległości od obu ognisk jest jednaka.

a - półś wielka, średnia odległość planety od Słońca

b - półś mała

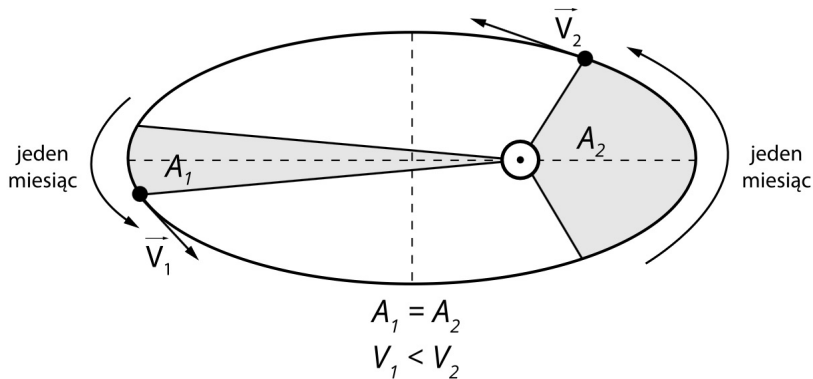
c - odległość ognisk od środka elipsy

aphelium - najdalszy Słońca punkt

perihelium - najbliższy Słońca punkt

II Prawo Keplera

W równych odstępach czasu promieni wodzący planety, poprowadzony od Słońca zakrywa równe pole.

Przyjmijmy, że elipsa jest tak duża, że jej wybrane fragmenty można przybliżyć trójkątami.

$$\Delta A_1 = \frac{1}{2} \cdot r_A \cdot \Delta S_1 \quad \Delta A_2 = \frac{1}{2} \cdot r_P \cdot \Delta S_2$$

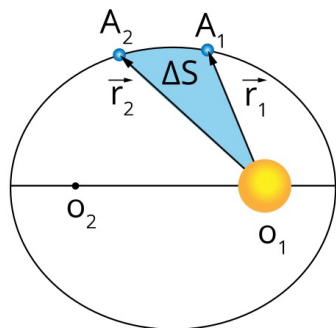
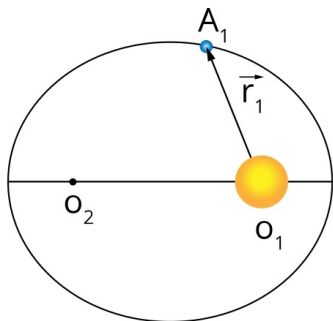
$$\Delta S = v \cdot \Delta t$$

$$\Delta A_1 = \Delta A_2$$

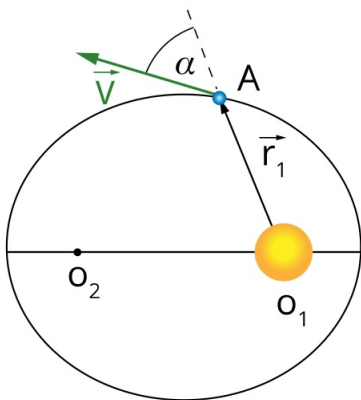
$$\frac{v_2}{v_P} = \frac{r_P}{r_A}$$

Związek II Prawa Keplera z zasadą zachowania pędu

Prędkość polowa to tempo zakreślenia powierzchni przez wybraną linię. W ruchu planety tę linię jest wektor wodny.

$$V_S = \frac{\Delta S}{\Delta t}$$

Wektor pędu ma ten sam kierunek co $\vec{v}$, co prędkość.

Moment pędu $\vec{L}$ to iloczyn wektorowy pędu i promienia wodnego.

$$\vec{L} = \vec{r} \times \vec{p} = \vec{r} \times (m\vec{v})$$

W ruchu po okręgu, wektorowy pęd i promień $\vec{r}$ prostopadłe. Wtedy $\vec{L} = \vec{r} \cdot (m \cdot \vec{v})$

W przypadku, gdy krzywa nie jest okręgiem:

$$\vec{L} = p \cdot r \cdot \sin \alpha = m \cdot v \cdot r \cdot \sin \alpha$$

Zasada zachowania pędu ma zastosowanie również w ruchu planet wokół Słońca!

Z zasady zachowania pędu i II Prawa Keplera wynika, że prędkości planety w perihelium jest największa, a w aphelium najmniejsza.

$$\vec{L} = m \cdot v \cdot r \cdot \sin \alpha \Rightarrow v = \frac{\vec{L}}{m \cdot r \cdot \sin \alpha} \quad \vec{L} = \text{constans}$$

III Prawo Keplera

Jednostka astronomiczna (au) to jednostka długości równa średniej odległości Ziemi od Słońca.

$$1 \text{ au} = 1,495 948 704 \cdot 10^{11} \text{ m}$$

Stosunek kwadratu okresu obiegu planety wokół Słońca do średnicy wielkiej półosi jej orbity jest stały dla wszystkich planet w układzie słonecznym.

$$1) \frac{T^2}{a^3} = \text{const} \quad 2) \frac{T^2}{a^3} = \frac{4\pi^2}{G \cdot M_s}$$

Ogólne III Prawo Keplera ma postać

$$\frac{T^2}{a^3} = \frac{4\pi^2}{G \cdot (M_s + M)}, \text{ ale przez masę Słońca masa planety jest pomijalna.}$$

Związek III Prawa Keplera z prawem powszechnego ciążenia

$$\vec{F}_{\text{do}} = \frac{mv^2}{r} = \frac{4\pi^2 \cdot r \cdot m}{T^2}$$

$$G \frac{mM}{r^2} = \frac{4\pi^2 \cdot r \cdot m}{T^2}$$

$$\frac{T^2}{r^3} = \frac{4\pi^2}{GM} = \text{const}$$

Energia potencjalna pola grawitacyjnego

Pole zachowujące - przy przeprowadzeniu powyższego normalizowania przyjdzie nam, że ciało znajduje się blisko powierzchni Ziemi, gdzie pole można uznać za jednostajne

Praca w jednostajnym polu grawitacyjnym nie zależy od drogi po jakim przemieści się ciało

$$W = F \cdot \vec{r} \cdot \cos \alpha$$

$$W = F \cdot r$$

$$W = \frac{GMm}{r^2} \cdot r$$

$$W = \frac{GMm}{r}$$

$$W = GMm \left(\frac{1}{r_A} - \frac{1}{r_B} \right)$$

Praca wykonana przez pole grawitacyjne

$$W_g = -GMm \left(\frac{1}{r_A} - \frac{1}{r_B} \right)$$

Praca w polu grawitacyjnym zależy od odległości punktów początkowego i końcowego.

Nateżenie pola grawitacyjnego

Wzrost masy - postępujemy się nim, aby wykazać, czy istnieje pole grawitacyjne, musi być punktowe.

Linie pola - graficznie przedstawiają pole grawitacyjne

Pole grawitacyjne to modyfikacja wartości prędkości wywołana obecnością w niej masy.

Nateżenie pola grawitacyjnego liczbowo wyraża wartość siły grawitacji działającej na jednostkę masy.

$$\vec{V} = \frac{\vec{F}_g}{M} = G \frac{M}{r^2}$$

Pole centralne jest wytworzone przez ciał punktowe lub kuliste.

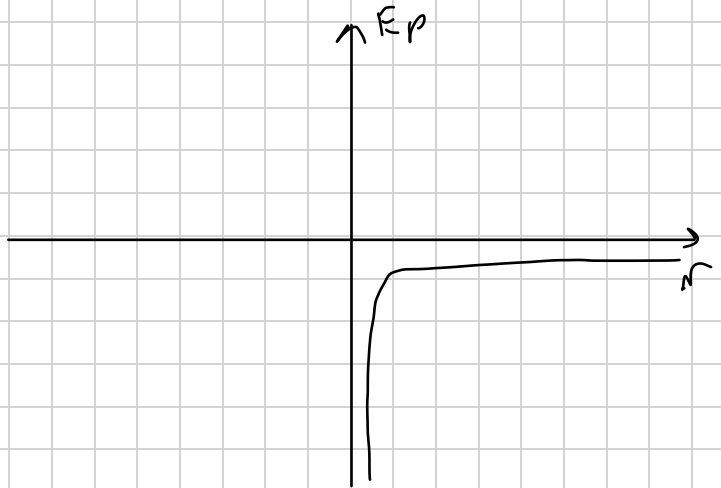
Pole jednorodne jest ciałem pola centralnego (możliwe, gdy ciało ma duże rozmiary). Jako pole jednorodne możemy traktować obrót bliska powierzchni Ziemi.

Zasada superpozycji: natężenie pól - natężenie pola wypadkowego w danym punkcie jest sumą wektorową natężeń pól pochodzących od każdego z nich.

Energia potencjalna pola grawitacyjnego

$$E_p = - G \frac{mM}{r}$$

- 1) Energia potencjalna ma wartości ujemne. Znak minus oznacza że pole grawitacyjne ma charakter przyciągania.
- 2) W odległości $r = \infty$ energia potencjalna przyjmuje wartość zero.
- 3) Jeżeli odległość między ciałami się zwiększa, to zmniejsza

Druga prędkość kosmiczna

Druga prędkość kosmiczna to prędkość jaką należy nadać pojazdowi kosmicznemu, by przemierzyć się długi łukiem bezsilnikowym mógł opuścić na zawsze dane pole grawitacyjne.

$$E_p = -G \frac{Mm}{r}$$

$$E = \frac{mv_{II}^2}{2} + \left(-\frac{GMm}{R} \right)$$

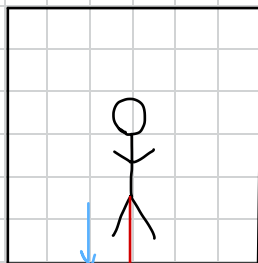
$$0 = -\frac{GMm}{R} + \frac{mv_{II}^2}{2}$$

$$mv_{II}^2 = 2 \frac{GMm}{r}$$

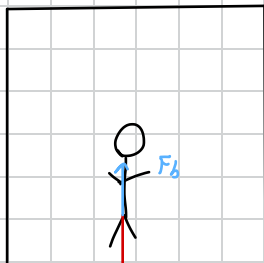
$$v_{II}^2 = 2 \frac{GM}{r}$$

Przeciążenie i nieważkość

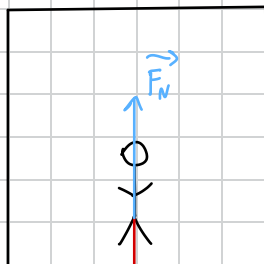
stan przeciążenia - jeżeli ktoś panuluje się z przyspieszeniem skierowanym w górę, zwiększa się jego ciężar

$$\vec{F}_b = m \cdot a$$

$$\vec{F} = \vec{F}_g - \vec{F}_b$$

$$\vec{F}_N = \vec{F}_g$$

Układ słoneczny

Nasz Układ Słoneczny nazywa się **Słonecznym**, ponieważ ma go gwiazda centralna to **Słońce**.

Wraz z układem tej gwiazdy obiekty drążące są:

- planety i planety karłowate
- drobne ciała niebieskie
- pyły międzyplanetarne

Od 2006 roku zgodnie z definicją planety ustaloną przez IAU mamy osiem planet:

- Merkury - najmniejsza planeta
- Wenus - najświeższa (ma ziemskim niebie)
- Ziemia - największa planeta skalista ułożona
- Mars - czwarta planeta
- Jowisz - największa planeta
- Saturn - planeta z pierścieniami
- Uran - najmniejszy masywny
- Neptun - najmniejsza planeta

Planeta to ciało niebieskie, które:

- musi okrążyć Słońce lub inną gwiazdę
- ma wystarczającą masę, aby dzięki grawitacji pokonać własną nieregularną obrotową i międzywęzłową i uzyskać równowagę hydrostatyczną
- ma jej orbitę nie przekraczającą innej ciał niebieskich

Planetoidea, asteroida to małe ciała niebieskie o rozmiarach od kilku metrów do kilku tysięcy kilometrów, poruszające się po wewnętrznej

$$1 \text{ au} = 1,495\,978\,707 \cdot 10^{11} \text{ m}$$

1 au - średnia odległość Ziemi od Słońca

1 ly (rok świetlny) - odległość jaką pokonuje światło w próżni

$$1 \text{ ly} \approx 63\,233 \text{ au}$$

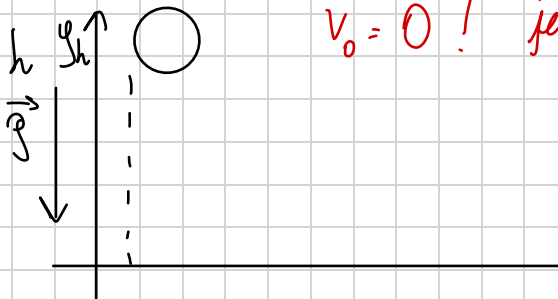
Średnica naszej galaktyki

Parsek to odległość z której widzimy wielką osi orbity jak krąg o długości 1 sekundy łuku ($\frac{1}{3600}$ stopnia)

$$1 \text{ pc} = 3,2616 \text{ ly} = 206\,265 \text{ au}$$

Rzuty w polu grawitacyjnym

1) spadek swobodny $\Rightarrow$ rozpatrujemy jako ruch
 $v_0 = 0$! jednostajnie przyspieszony

$$\Delta V = V_k - V_0$$

$$\Delta V = V_0$$

$$g = \frac{V_k}{t}$$

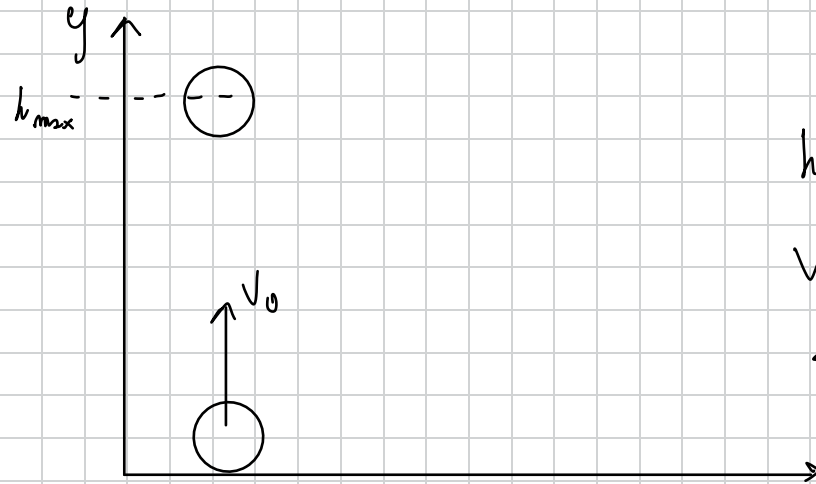
$$V_k = g \cdot t$$

$$s = \frac{1}{2} a t^2$$

$$h = \frac{1}{2} g t^2$$

$$y = h_0 - \frac{1}{2} g t^2$$

2) rzut pionowy w górze m. j. o.

$$h_0 = 0 \text{ m}$$

$$v_0 \neq 0 \frac{\text{m}}{\text{s}}$$

$$\Delta v = v_0 - v_k$$

$$\Delta v = v_0$$

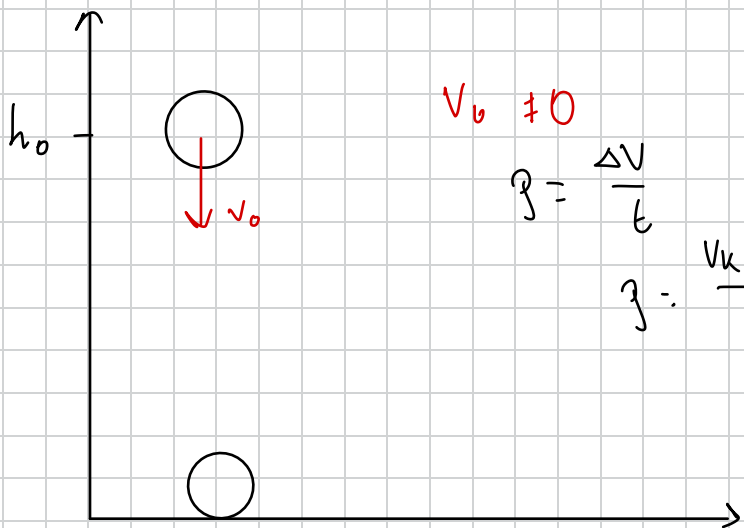
$$s = v_0 t - \frac{1}{2} a t^2$$

$$h = v_0 t - \frac{1}{2} g t^2$$

$$g = \frac{v_0}{t}$$

$$v_0 = g \cdot t$$

$$t = \frac{v_0}{g}$$

$$v_0 \neq 0$$

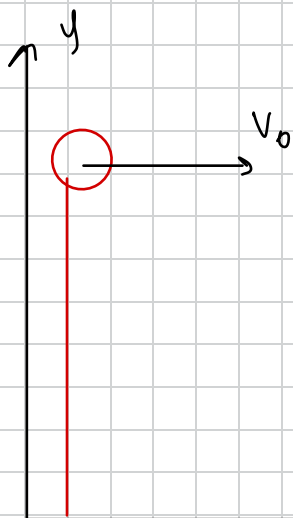
$$g = \frac{\Delta v}{t}$$

$$\Delta v = v_k - v_0$$

$$g = \frac{v_k - v_0}{t}$$

$$h = v_0 t + \frac{1}{2} g t^2$$

$$y = h - (v_0 t + \frac{1}{2} g t^2)$$

$$v_0 = v_{0x} = \text{const}$$

$$x_{\text{max}} = v_{0x} \cdot t$$

$$v_{0y} = g \cdot t$$

$$h = \frac{1}{2} g t^2$$

